

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

IIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

DE SS. MARTYRIB. THEODVLO ET AGATHOPODE. 521

meam. Illam autem Psalmistæ vocem, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, crebrò iterabat: ad beatissimam quoque Christi matrem semperque virginem Mariam, subindè corde simul & voce se conuertens, aiebat: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe: mandauitque suis capellanis, vt ea verba ad eius aures pronuntiare non cessarent. Atque ità inter suspiria pia deuotionis & verba sacre orationis, adstantibus religiosis presbyteris & clericis, laicis quoque fidelibus, B. Richardus animam, deinceps in illa beatissima ciuium supernorum victuram societate, reddidit creatori, anno ætatis suæ plùs minùs quinquagesimo sexto, pontificatùs verò anno nono, tertio Nonas Aprilis circa noctis medium, quo tempore sponsus ille celestis ad nuptias venturus dicitur. Cùm autem iam obijisset, sacrum corpus eius, quod in vita multis fuerat delassatum vigilijs, humi sapiùs cubando attritum, maceratum ieiunijs, castigationibus afflictum, præter humanum morem, nitidissimum apparuit, ità vt quoddam futuræ resurrectionis insigne præ se ferre videretur. Postquam autem compositum & cum in modum, qui pontificem deceret, in feretro esset collocatum, atque in eam, quam paulò antè diximus ab eo consecratam, ecclesiam deportatum, vnde quaque ingens factus est hominum concursus ad tam venerabiles celebrandas exequias: & singuli beatos se putabant, si vel feretrum tangere, vel sacrarum vestium simbriam atrectare licuisset. Annulos & monilia, eius corpori admota, profanctificatis habebant, & instar reliquiarum asseruabant.

Sanctus vir moritur.

Matth. 25.

Deuotio populi erga eius sacras reliquias.

Deindè verò Cicestriam corpus sacrum deportatum est, vt illic, quemadmodum ipse iusserat, humaretur. Sepultum autem est loco humili in Cicestrensi ecclesia ante aram S. Edmundi, quam ipse extruxerat in eius templi parte aquilonari, vbi magna diuinitus eduntur miracula, adeò vt etiam tres mortui eius meritis ad vitam reuocati sint, abortiuus foetus animam vitalem acceperit, & plura alia sanè admiranda contigerint, quæ breuitatis studio prætermittimus.

Miracula.

SANCTORVM THEODVLI LECTORIS, ET AGATHOPODIS DIACONI MARTYRIVM, ex Simeone Metaphrasæ.

Diabolum erga Deum pietatem fraude sua diabolus semper conatur euertere. Neque tamen strenuos pietatis milites valet offendere: sed eos duntaxat vincit, qui Christi gratiæ adhærent imbecillibus. Quemadmodum enim cùm regionem aliquam, in qua diù pax viguit, bellum inuadit, viri fortes corpora sua vulneribus mortique obijciunt, vt gloriæ coronam consequantur: ignaui autem ac timidi cedunt aduersarijs, maluntque corpora integra conseruare, quàm gloriæ assequi: Sic, cùm draconis satellites aduersus Christi seruos bellum mouent, si quis nondùm firmam in Deo fidem habet, fragilitate victus, à proposito recedit: non.

Diabolus quos euertat, quos non.

qui autem Christi verbis animum armauit, is pietatem constanter tuetur ac seruat, nec vilo modo ab improbo inimico conuincitur. Verùm Theodulus in primis animum perturbationibus superiorem præ se tulit: qui cùm fidutiæ erga Deum haberet socium Agathopodem virum generosum, ingentem impietatis tempestatem idololatriæque bellum, quod Maximiano Cæsare imperante, per totum orbem terrarum ardebat, immutabili mente discussit. Nam cùm equites passim percurrètes, populos Imperio subiectos cogrent rerum omnium Procreatorè abnegare, & Tyrannus ille omni studio atque vi ad pietatem euertendam incumberet: alius aliò fugiebat, cùm omnibus immolare recusantibus impiè mors esset proposita. Et qui vitam magnificiebant, statim exiguæ voluptatis gratiæ mortem sibi ac supplicium æternum comparabant. Qui autem parum erant in fide salubri confirmati, cruciatibus victi, verum Deum negabant. Et inter eà quidem diabolus eius scenæ author, cùm imbecillioribus esset superior, gaudebat: Theodulus verò & Agathopus omne tempus in domo Dei consumebant, ieiunijs & preceationibus vacantes, orantesque Deum, vt impietas ipsa prosterneretur.

Milites igitur atque Præfectus hominum constantiam admirati, quòd, cùm ceteri latitarent, ipsi soli palàm Dei verbum prædicarent, eos post vincula adspectu multò gratiosiores in certamen adduxerunt. Theoduli enim genæ primo pubertatis flore

Theoduli ætas.

Parentes. vigeabant, cum esset adhuc corrupta corporis modestia adolescentulus. Huic parentes erant Thessalonicenses, viri illustres: fratres autem, Capito, Metrodorus & Philostorgus: qui etsi adhuc essent aetate iuvenes, perfectam tamen erga Deum pietatem colebant, & natura atque moribus, martyris propositum amplectebantur. Antequam autem pateretur, futuri certaminis a praestantiore pignus accepit. Cum enim impium decretum nondum esset promulgatum, in tempesta nocte quiescens, manu illud apprehendit, ex quo excitatus est. Quid autem illud erat? Annulus quidam ex materia noua conflat, cuius in pala ea erant signa, ex quibus facile constaret, munus ipsum a Deo, quatuor elementorum moderatore, venisse. Si enim cum homines gravissimis ac desperatis morbis laborantes solum attigissent, illico liberabantur. Ac Theodulus quidem erat eiusmodi. Agathopus autem illi consentiens, vir erat senex, tum capitis canis, honoratus, tum animi proposito, quod vitam recte transactae congruens obrinebat. Ambo puri pietatis ministri. Omnes enim corporis voluptates reijcetes, ad vnum Deum, Dei que Verbum Iesum Christum assidue respiciebant. Alter enim Diaconus erat eorum, quae ad credentium salutem peragebantur: Alter autem, cum esset Lector, Apostolorum Prophetarumque lectionibus audientium fidem confirmabat. Is saepe daemones importunos, qui naturam hominum tum sermone, tum corpore peruertere conabantur, simplici verbo & signo Dei omnipotentis sic adiurabat, ut a Dei figmento recedere cogerentur, & potentiam illius, qui per Theodulum operabatur, confiteri.

Hos in iudicium adductos Faustinus, qui tunc Thessalonicae Praefectus erat, in sublimi sella sedens, ut vidit, vnam illam vtrunque vocem emittere: Christiani sumus: manibusque coniunctis vno ore atque vna mente idem dicere atque sentire, confestim veritus est, ne egregio animi proposito mortem contemneret. Itaque iussit, ut omnes secederent: seque amicum simulans, blanda oratione Theodulum in sententiam suam adducere aggressus est: Mihi, inquit, obtempera adolescentens, ne inani fraude deceptus, vitam amittas. At ille subridens: Ego, inquit, iam pridem dolos effugi: vereor autem, ne tu, dum fraudem dolosque sequeris, te primum in mortem conijcias sempiternam. Praefectus autem his verbis nihil commotus, cum tum muneribus, tum honoribus ad sacrificandum adducere conabatur. Sed Hospes quidam, qui Iouis sacerdotioungebatur: Si, inquit, honoribus adduci non potes, ut deis immoles, cruciatibus cogaris Imperatoris decretis obtemperare. Atqui, respondit Theodulus, nullus cruciatuum vestrorum terror tantum apud me valebit, ut minis vestris inferior esse deprehendar. Sed cum rursus Faustinus hortaretur, ut pareret, cogitaretque, quantum inter splendidam vitam & mortem acerbam interesset: Id, inquit, ipse quoque considerans, exiguum huiusce vitae curriculum decreui contemnere, ut perpetuam in caelo vitam assequar. Quamobrem vel igni corpus meum trade, ut intelligas, quantum illud corrumpatur, animam tamen integram permanere: & quanto magis a rebus ex materia constantibus recedit, tanto esse validiorem. Equis, inquit Praefectus, tibi persuadere potuit, ut hodie velles cruciatus mortemque despiceret? Deus, inquit Theodulus, qui cuncta prouidentiae lege moderatur, & filius eius Iesus Christus, Verbum patris: cuius ego militiae cum a teneris vnguiculis adscriptus sim, eam nunquam deseram: sed vitam potius, quam signum eius derelinquam.

Faustinus autem cum vellet eius dicta confutare: Praclare, inquit, tecum agitur, adolescens, qui & signa & claustra feras Dei tui. Sanè, inquit Theodulus, is enim pietatis minister sum, ut nec igne vnquam, nec ferro claustra rationis, aut fidei meae signum sis perfractus, effecturus ve, quo minus Christum Deum praedicem. Faustinus adolescentis prudentiam admiratus, ministris, ut propius adducerent Agathopodem, imperavit: & summissè sic eum est allocutus: Immola, quandoquidem & Theodulus, qui antea decipiebatur, nunc se immolaturum pollicetur. Cognito Agathopus dolo: Et ego igitur, inquit, prompto animo sacrificium faciam Deo, eiusque filio Iesu Christo: siquidem his floridum Theodulus sacrificium se facturum promissit. Non his, inquit Faustinus, sed duodecim dijs, a quibus orbis regitur vniuersus, se pollicitus est sacrificaturum. Deos, inquit Agathopus, caput paulisper mouens, eos appellas, quos artis solertia ex materia corruptibili in hominum formas conflauit? Quos homines, cum paulo antè manibus suis confinxerint, tanquam praestantiores venerantur? Qui cum tollere munus velint, non possunt? Qui nec oculis vident, nec pedibus ambulat, nec villo sensum munere fungitur? Quos cum animatos olim Graeci laudarent, foeminarum & puerorum amor:

Annulus dormienti diuinitus datur.

Agathopodis aetas.

Praefecti fraus.

Theodulus cum contemnit.

Theoduli constantia.

Malus dolo Praefecti.

Agathopus egregie confutat fallos deos.

amoris contaminatos ostenderunt? Quos, qui tales nunc artes profitentur, argento & quaternis obolis vendunt? Omissis igitur Deo vero omnipotente, dijs indignis sacrificium faciam, ut illud fictis oculis adspiciant? Laudes decantabo, quas auribus ex auro, argento ve confectis exaudientes, earum me rerum, quarum expertes sunt, dominum faciant? Hac illo differente, Praefectus veritus ne oratione sua ceteros, qui iudicandi erant, in Dei fide confirmaret, celeriter ipsum cum Theodulo in carcerem duci iussit.

Ducuntur
in carcerē.

Eos autem ad meliora tendentes, turba sequens varijs modis oppugnabat. Alij enim Theodulum adolescentem commiserati, eum a constanti animi proposito dimouere studebant. Alij Agathopodis tempora canis ex albētia conspicati, vno omnes consensu clamabant: Tu ne quoque, Agathope, es adolescens, ut quod bonū æquumque sit, dispicere nequeas? At ipsi in animi pio proposito constantes, quæ dicebantur, negligebant: & in carcerem ingressi, tacite precabantur. Nocte autem media cum eos Deus secundum quietem opportunis visis confirmasset, læti surrexerunt, & magna voce Christum omnium saluatorem collaudabant. Deinde cum pura lachrymarum aqua manus lauissent, genibus flexis, Deo vna propē lingua supplicabant, dicentes:

Diuinitus
confirmantur.

Deus rerum omnium opifex & moderator, qui naturam constitulisti, & chaos abstraxisti, qui celi polos fabricatus es, & Soli splendorem donasti, ut cuncta per diem illustraret: & lunam fecisti, ut noctis tenebras discerneret: vterque autem cum cæteris sideribus mundi rebus omnibus augmentum præberet: qui terræ plantas & animalia, mari pisces, aëri volucres largitus es: ut mare quidem proprijs muneribus homini a te procreato deseruiret: aër congruentibus auium cantibus laudes tuas personaret: terra verò è sinu suo nobis varios fructus ederet, ut tibi soli rerum omnium Domino, quam maximas possēmus, gratias ageremus: tu genus nostrum, quod impietate obstrictum, nihil eorum, quæ tibi præcepta fuerant, volebat obseruare, sed ebrietatibus & crapula atque nequitia, relicta iustitia, incumbebat, in æternam ire perniciem non permisisti. Neque aduersario nostro damoni concessisti, ut tantum in nos debaccharetur, ut rationem nostram ad tartarum vsque deprimeret: sed crimina nostra oblivione delens voluntaria, è caelestibus sedibus Filium tuum vnigenitum ad homines demisisti, qui naturam assumens humanam, essentia mortali dignitatem adlungeret immortalē, ut homines in peccatis oberrantes, Verbo tuo, per quod procreati sunt, ad pietatem reuocares. Tu enim cum Filio tuo, & ipse Filius tecum, & cum sancto Spiritu, rebus maximè omnium admirandis homines impios ad pietatem adduxisti. Sic enim Lazarus, qui vitæ munere defunctus, quartum iam diem in sepulcro iacebat, propter te naturæ lege & mortis potestate superatis, voce tua ex inferis ad vitam rediit. Sic homo quidam, cum videndi careret facultate, solo luto oculis eius per manum tuam imposito, videndi vsum obtinuit. Sic olim & mulier, quæ sanguinis fluxu laborabat, simbricæ tuæ vestis contactu, spe celerius sanitatem recuperauit. Sic placuit tibi, Deus, ut verbo tuo solo is, qui in grabato gestabatur, statim grabatum humeris ipse suis gestaret. Ità nunc etiam placeat tibi, ut nos impiorum cruciatus superantes, ad caelestia regna perueniamus.

Precatio eorum
ad Deum.

Iohan. 11.

Iohan. 9.

Matth. 9.

Ibidem.

Hæc sanctis Theodulo & Agathopode precantibus, qui eodem in loco aut homicidij, aut adulterij rei detinebantur, confestim, deposita mortis formidine, ad beatorum pedes prostrati, supplices criminum suorum veniam poscebant. Turba verò, quæ fors erat, carceris claustris contractis, insilierunt, magna rerū, quæ dicebantur, affecta admiratione. At Urbanus quidam, qui tunc Thessalonica quæstor erat, impiusque diaboli contubernalis, cursu ad Praefectum contendit, magna voce clamans atque denuncians, multos recusaturos immolare, nisi serui Dei celeriter è medio tollerentur. Quamobrem Faustinus vehementer perturbatus atque commotus propter illos, qui in carcerem irruerant, iussit, ut adolescens simul cum sene adduceretur. Mirabantur autem omnes, quomodo vterque rebus futuris gauderet. Non aliter enim lætabantur, quam si non ad supplicium & mortem, sed ad triumphum & celebritatem aliquam iucundam ducerentur. Itaque vultus hilares habebant, & Dei Verbum prædicabant.

Mulri ad
Christum
conuertantur.

Alacritas
sanctorum
martyrum.

Cum igitur ad tribunal constitissent, Faustinus ad Theodulum: Quo, inquit, nomine appellaris? Respondit ille: Theodulus vocor. Nonne, inquit, didicisti, æquum esse, ut omnibus, quæ dominus omnium Maximianus imperat, obtemperetur? Respondit Theodulus, & ait: Quæ celi terræque, Dominus imperat, ea planè obseruanda esse didici. Quæ autem præcipit Maximianus, si equa sunt, obseruanda esse censeo: sin iniqua, nequaquam. Ecquis, inquit Faustinus, cælum fabricatus est? Deus, respondit Theodulus, omni-

omnipotens, Deique filius Iesus Christus, qui Verbum est Patris. Illéne, inquit Faustinus, quem grauiſſimis cruciatibus affectum Iudæi crucifixerunt? Ille ipſe, respondit Theodulus, quem crucifixerunt Iudæi, (Id enim propter nos pati voluit) & quem iudem paulopost à mortuis in vitam reuocatum, & columbæ instar in calum ascendentem adspexerunt. Hæc enim fecit, vt mortem expugnaret, & superborum rationem redargueret. Cur non potius, Faustinus inquit, deis nostris immolandū censes? Quoniam, respondit Theodulus, is potius colendus est, à quo simulacra confecta sunt, quàm ea ipsa, quæ delectationis & fraudis effecta sunt gratia. Quod enim facit, eo, quod fit, præstantius est. Cum igitur Faustinus adolescentem vestimentis spoliari iussisset, ministri eum acerbè discruciabant, clamante præcone: Sacrifica, & dimitteris. Theodulus autem: Vestimenta quidem, inquit, à corpore diuellere poteris: mentis autem fidem à Deo non auertes in æternum. Cumque liberiùs loqueretur, & proposita tormenta negligeret, Maximianūque sæpiùs tyrannum appellaret: iussit Faustinus quosdam alios tormentis, quæ ferre non poterant, coactos, coram illis sacrificare. At Theodulus: Isthæc, inquit, tormenta parua sunt atque ridicula. Maiora tibi aduersum nos excogitanda sunt, vt perfectam in Deo coniunctionem nostram perspicias, quæ pro religione cruciatus omnes perferre potest. Necesse est, inquit Faustinus, vt hodiè eas, quas Christiani scripturas appellant, in medium proferas. Si respicis, inquit Theodulus, & idololatriam fraudem existimas, & idcirco Apostolorum & Prophetarum verba requiris, vt mentem tuam in vera pietate confirmes, libenter id faciam: sin minus, nè putes me Dei gratiæ proditorem futurum. Atquæ, Faustinus inquit, corpori nõ parcam tuo: sed illud feris dilaniandū obijciam, nisi mandatis meis celerrimè volueris obedire. In corpus meum, respondit Theodulus, tibi scire licet, vt liber. Quæ autem mihi iniusta videntur esse, ea vt faciam, ne grauioribus quidem propositis cruciatibus, adduci vnquam potero.

Theodulus
immaniter
cruciat.

Mira eius
fortitudo.

Iudex vult
sacras prodi
scripturas.

Vide fallaciã
iudicis.

Agathopodis
fortitudo.

Reducitur
in carcerè.

Cum igitur in his disputationibus multum esset temporis consumptum, nec Theodulus vellet scripturas prodere, alij aliundè accedebant, qui adolescentis animū tum muneribus allicere, tum minis terrere conabantur. At ille, tanquam murus vndique ferro lapidibusque munitus, & munera & minas aduersariorum repellebat. Tunc Faustinus ministris tacito nutu, quid fieri vellet, indicauit: qui Theodulum, vt capite damnatum, eò duxerunt, vbi fontes damnatique puniri solent. Cumque carnifex gladium eduxisset, Theodulus, porrecta ceruice, hisce verbis ad Deum clamauit: Gloria tibi, Pater illius, qui pro nobis mortem subire voluit. Ecce ego quoque moriar, quia te liberè confessus sum. Cum igitur Faustinus accepisset, Theodulū ceruicem vltro porrexiſſe, vt ea cæde coronaretur, eum ad se reduci iussit. Atque interim Agathopodem interrogabat: Tu, inquit, quomodo vocaris? Respondit ille, Agathopus. Cuius es conditionis? Eiusdem, cuius & Theodulus. Quæ nam, inquit Faustinus præfectus, tibi cum illo est necessitudo? Num genere tibi & natura coniunctus est? Respondit Agathopus: Genus quidè nobis diuersum est, sed ijdem mores. Et quantum genere distamus, tantum fide coniuncti sumus. Ergò, Præfectus inquit, ad idem ambo supplicium, vt verba tua indicant, properatis. Si eodem pacto, inquit Agathopus, ab istis ærumnis disceſſerimus, simul etiam à Deo remunerationē capiemus. Nonne, inquit Faustinus, turpe est te, perindè atque adolescentem, decipi, & in apertum periculum ruere? Minimè, inquit vir sanctus: sed quanto sum ætate prouectior, tanto æquius est, vt eò contentam, quò Theodulus in primo ætatis flore fortitudine sua peruénit. Faustinus autem: Caue, inquit, Theodule, nè tu adolescens istiusmodi verbis decipiaris, vt temerè in gladium ruas. Iste enim cum iam canus sit, nihil noui facit, si ad finem festinat. Tua verò diuersa conditio est. Ad hæc promptissimè Theodulus: Haud ita me, inquit, ignauum aut imbecillum existimo, vt pro pietate senem esse, quàm me, fortiorē censeam. Sic eos dicentes, & Christum inuocantes corripuerunt ministri, vindictosque rursum in carcerem duxerunt. Ipsi autem collaudabant Deum, cuius auxilio diabolum superasse videbantur.

Porro circumfeterunt nobiles quidam lachrymantes. Ad quos Theodulus: Quid tibi, inquit, vult iste concursus & lachrymæ? Vestram, inquiunt illi, calamitatem miseramur. Ipse verò vultu admodum tranquillo subridens: Nihil est, inquit, cur, miseris vestris omiſſis, nos rerum meliorum appetentes commiseratione prosequamini. Hæc Theodulo dicente, miles accessit, & vtrunque ferro vinxit, atque interiùs duxit, quò turbam irruentem excluderet. At illi cum nox aduenisset, Deum collaudantes obsecrabant,

VITA S. AMBROSII MEDIOLANENSIS EPI-
SCOPI, CLARISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS?

authore Paulino presbytero.

4. Aprilis.

Marcellina,
soror S. Am-
brosij.

Ortaris, venerabilis pater Augustine, vt sicut beati viri Athanasius episcopus & Hieronymus presbyter stylo profecuti sunt vitas sanctorum Pauli & Antonij, in eremo positorum: sicut etiam Martini venerabilis episcopi Turonensis ecclesiae Seuerus seruus Dei sermone contexit: sic etiam ego beati Ambrosij, episcopi Mediolanensium ecclesiae, meo prosequar stylo. Sed ego, vt meritis tantorum virorum, qui muri ecclesiarum sunt & eloquentiae fontes, ita etiam sermone me imparem noui. Tamen quia absurdum esse opinor, quod praecipis, declinare: ea, quae a probatissimis viris, qui illi ante me adstiterunt, & maxime ab

Marcellina, sorore ipsius venerabili Marcellina didici, vel quae ipse vidi, cum illi adstarem, vel quae ab ijs agnouit, qui illum in diuersis prouincijs post obitum ipsius se vidisse narrarunt, vel quae ad illum scripta sunt, cum adhuc obijisse nesciretur, adiutus orationibus tuis & meritis tanti viri, licet inculto sermone, breuiter strictimque describam: vt lectoris animum & si sermo offendit, tamen breuitas ad legendum prouocet. Nec verborum fucis veritatem obducam: ne dum scriptor elegantiae pompam requirit, lector tantarum virtutum amittat scientiam: quem non magis verborum phaleras pompasque sermonum, quam virtutes rerum, gratiamque Spiritus sancti spectare conuenit. Siquidem nouerimus viatores gratiorem habere aquam breui vena stillantem, forte cum sitiunt, quam profluentis fontis riuos, quorum copiam sitis tempore reperire non possunt. Et hordeaceus panis, dulcis solet esse etiam ijs, qui centenis vicibus ferculorum quotidiani conuiuij copias ructare consueverunt. Sed & hortorum amena mirantibus herbae agrestes placere consueverunt. Quamobrem obsecro vos omnes, in quorum manibus liber iste versabitur, vt credatis vera esse quae dicimus. Nec putet me quisquam studio amoris aliquid, quod fide careat, posuisse: Quandoquidem melius sit penitus nihil dicere, quam aliquid falsi proferre: cum sciamus nos omnium sermonum nostrorum reddituros esse rationem. Nec dubitem & si non ab omnibus omnia, tamen a diuersis diuersa sciri: & ea cognita nonnullis esse, quae etiam minus ipse aut audire, aut videre potui. Vnde ab die natiuitatis eius narrandi initium sumam, vt gratia viri ab incunabulis quae fuerit, agnoscarur.

Igitur posito in administratione praefecturae Galliarum patre eius Ambrosio, natus est Ambrosius: qui infans in area praetorij in cunabulis positus, cum dormiret apertore, subito examen apum adueniens, faciem eius atque ora compleuit ita, vt ingrediendi in os, egrediendi que frequentarent vices. Quae pater, qui propere cum matre vel filia deambulabat, ne abigerentur ab ancilla, quae curam nutriendi infantis susceperat, prohibens, (solicita enim erat, ne infanti nocerent) expectabat patrio affectu, quo sine illud miraculum clauderetur. At illa post aliquandiu euolantes, in tantam aeris altitudinem subleuatae sunt, vt humanis oculis minime viderentur. Quo facto territus pater, ait: Si vixerit infantulus iste, aliquid magni erit. Operabatur enim iam tunc Dominus in seruuli sui infantia, vt impleretur, quod dictum est: Fauum mellis, sermones boni. Illud enim examen apum, scriptorum ipsius nobis generabat fauos, qui caelestia dona annuntiarent, & mentes hominum de terrenis ad caelum erigerent. Postea vero cum adoleuisset, & esset in vrbe Roma constitutus cum matre vidua & sorore, quae virginitatem iam fuerat professae, comite alia virgine, cuius virginis soror Candida, & ipsa eiusdem professionis, quae nunc Carthagine degit iam anus, cum videret sacerdotis a domestica sorore vel matre manus osculari, ipse ludens offerebat dexteram, dicens, & sibi id ab eis fieri oportere, siquidem episcopum se futurum esse memorabat: Loquebatur enim in illo spiritus sanctus, qui illum ad sacerdotium nutrebat. Illa vero, vt adolescentem & nescientem quid diceret, respuebat.

Sed postquam edoctus est liberalibus disciplinis, Vrbe egressus est: professusque in auditorio praefecturae praetorij, ita splendide causas perorabat, vt eligeretur a viro illustri Probo, tunc praefecto praetorij, ad consilium tribuendum. Post haec consularitatis

Ambrosius
praefectus,
pater S. Am-
brosij.

Prouer. 16.

Soror eius
virginitate
professa.

Causas agit.

ritatis suscepit insignia, vt regeret Liguriam Aemilianique provincias, venitque Mediolanum. Per idem tempus mortuo Auxentio, Arrianae perfidia episcopo, (qui Dionysio beatae memoriae confessore ad exilium destinato, incubabat ecclesiae) cum populus ad seditionem esset commotus, essetque illi cura sedanda seditionis, ne populus ciuitatis in periculum suum verteretur, perrexit ad ecclesiam. Ibi que cum alloqueretur plebem, subito vox fertur infantis in populo sonuisse, Ambrosium episcopum. Ad cuius vocis sonum, totius populi ora conuersa sunt, acclamantis Ambrosium episcopum: ita vt qui antea turbulentissime dissidebant, quia & Arriani sibi, & Catholici sibi episcopum cupiebant: superatis alterutris, ordinari repente hunc vnum mirabili & incredibili concordia consenserunt. Quo ille cognito, egressus ecclesiam, tribunal sibi parari fecit: quippe mox futurus episcopus, altiora conscendit. Tunc contra consuetudinem suam tormenta iussit personis adhibere. Quod cum faceret, populus nihilominus acclamabat: Peccatum tuum super nos. Sed non similiter is populus tunc clamauit, sicut populus Iudaeorum. Illi enim vocibus suis sanguinem Dominicum effuderunt, dicentes: Sanguis huius super nos. Isti vero catechumeni scientes, fidei voce remissionem illi peccatorum omnium per baptismatis gratiam promittebant. Tunc ille turbatus, reuertens domum, philosophiam profiteri voluit, futurus scilicet verus philosophus Christi: qui contemptis secularibus pompis, piscatorum secutus esset vestigia: qui Christo populos congregarunt, non fucis verborum, sed simplici sermone & verae fidei ratione: missi sine pera, sine virga, etiam ipsos philosophos conuerterunt. Quod vbi ne faceret reuocatus est, publicas mulieres publice ad se ingredi fecit, ad hoc tantum, vt visis his, populi intentio reuocaretur. At vero populus magis magisque clamabat: Peccatum tuum super nos. At ille cum videret nihil intentionem suam proficere posse, fugam parauit. Egressusque noctis medio ciuitatem, cum Ticinum se pergere putaret, mane ad portam ciuitatis Mediolanensis, quae Romana dicitur, inuenitur. Deus enim, qui Ecclesiae suae catholicae murum parabat aduersus inimicos suos, & turrem erigebat Dauid contra faciem Damasci, hoc est, perfidiam haereticorum, fugam illius impediuit. Qui inuentus cum custodiretur a populo, missa relatio est ad clementissimum Imperatorem Valentinianum, qui summo gaudio accepit, quod iudices a se directi, ad sacerdotium peterentur. Latabatur etiam Probus praefectus, quod verbum eius impleretur in Ambrosio. Dixerat enim proficiscenti, cum mandata ab eodem darentur, vt moris est: Vade, age non vt iudex, sed vt episcopus. Pendente itaque relatione, iterum fugam parauit, atque in possessione cuiusdam Leontij clarissimi viri aliquandiu delituit. Sed vbi relationi responsum est, ab eodem Leontio proditur: praecipuum enim erat vicario, vt insisteret rebus perficiendis. Qui iniuncta sibi cum vellet implere, proposito edicto conuenit omnes, vt si vellent sibi consulere rebusque suis, proderent virum. Productus itaque & adductus Mediolanum, cum intelligeret circa se Dei voluntatem, nec se diutius posse resistere, postulauit se non nisi a catholico episcopo baptizari. Sollicitus enim cauebat perfidiam Arrianorum. Baptizatus itaque, fertur omnia Ecclesiastica officia implisse, atque octaua die episcopus ordinatus est summa cum gratia & letitia cunctorum.

Igitur post annos aliquot ordinationis suae ad urbem Romam, hoc est, ad proprium solum, perrexit, ibique sanctam puellam, de qua supra memorauimus, cui manum offerre solitus erat, in domo propria cum germana, sicut reliquerat, inuenit, matre iam defuncta. Atque cum illa dexteram illius oscularetur, subridens ait illi: Ecce, vt dicebam tibi, sacerdotis manum oscularis. Per idem tempus cum trans Tiberim apud quandam clarissimam inuitatur, vt sacrificium in domo offerret, quaedam balneatrix, quae paralytica in lecto iacebat, cum cognouisset ibidem esse Domini sacerdotem, in sella se ad eandem domum, ad quam ille inuitatus venerat, portari fecit, atque oranti & imponenti manus, vestimenta attigit. Quae cum exoscularetur, statim sanitate recepta, ambulare coepit, vt impleretur illud Dominicum dictum ad Apostolos: Etiam maiora his facietis, credentes in nomine meo. Quod tamen signum sanitatis vt mirabile fuit, ita etiam nec occultum. Nam ego hoc post annos plurimos, sanctis viris referentibus, positus in Vrbe cognoui. Sirmium vero cum ad ordinandum episcopum Anemmium perrexisset, ibique Iustinae, tunc temporis Reginae, potentia & multitudine coadunata, ecclesia pelleretur, vt non ab ipso, sed ab haereticis Arrianis episcopus in eadem ecclesia ordinaretur, essetque constitutus in tribunali, nil curans eorum, quae a muliere excitabatur, vna de virginibus Arrianorum impudentior ceteris, tribunal

Præficitur
Liguria &
Aemilia.

Eligitur epi
scopus, sed
modis omni-
bus conatur
subterfuge-
re.

Matth. 27.

Luc. 9.

Can. 7.

Abbas
Monachus
Episcopus

Missæ priua
etiam an-
tiquitus ce-
lebrata.

Ioan. 14.

con-

conscendens, apprehenso vestimento sacerdotis, cum illum attrahere vellet ad partem mulierum, ut ab ipsis casus de ecclesia pelleretur, ait ei (ut ipse solitus erat referre) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum, tamen te non conuenit vel professionem tuam, in qualemcunque sacerdotem manus injicere; vnde debes vereri Dei iudicium, ne tibi aliquid mali eueniat. Quod dictum exitus confirmauit. Nam alio die mortuam ad sepulcrum vsque deduxit; gratiam pro contumelia rependens. Et hoc factum non leuem aduersarijs incussit metum; pacemque magnam Ecclesie catholice in ordinando episcopo tribuit.

Vltio diuina in temerariam puellam.

Iustina Imperatrix ei est infestissima.

Psal. 7.

Ordinato itaque catholico sacerdote, Mediolanum reuertitur, ibique supradicta Iustina mulieris innumeras insidias sustinuit; quae muneribus atque honoribus aduersus sanctum virum oblatis, populum excitabat: sed infirmorum mentes talibus promissis decipiebatur. Promittebat enim tribunatus & diuersas alias dignitates ijs, qui illum de ecclesia raptum, ad exilium perduxissent. Quod cum multi conarerent, sed Deo presule perficere non valerent; vnus infeliciox ceteris, nomine Euthymius, tanto furore excitatus est, ut iuxta ecclesiam sibi domum pararet, atque in eadem carrum constitueret, quo facilius raptum, ad exilium perduceret. Sed iniquitas eius in verticem ipsius descendit. Post annum enim eodem die, quo illum rapere se arbitrabatur, eodem carpento impositus, de eadem domo ipse ad exilium destinatus est, reputans sibi iusto iudicio Dei id in se esse conuersum, ut in eodem carpento dirigeretur ad exilium, quod ipse parauerat sacerdoti. Cui non minimum solatij sacerdos praebuit, dando sumptus, vel alia quae erant necessaria. Sed haec confessio hominis nec mulieris furorem, nec fanorum Arrianorum dementia repressit. Maiore enim accensi amentia, basilicam Portianam inuadere nitentur. Exercitus etiam armatus ad custodiendas fores ecclesiae est directus, ut nemo auderet catholicam ecclesiam ingredi. Sed Dominus, qui de aduersarijs suis Ecclesiae suae triumphos donare consuevit, ad ecclesiae suae munimentum militum corda conuertit, ut aduersis scutis ecclesiae fores seruant, nec egredi dimitterent, sed ingredi ecclesiam plebem catholicam minimè prohiberent. Sed nec hoc satis erat missis militibus; nisi etiam pro catholica fide cum plebe pariter acclamarent.

Antiphona: Hymni, vigiliae in ecclesia Mediolanensi.

Hoc in tempore primò antiphona, hymni ac vigiliae in ecclesia Mediolanensi celebrari coeperunt: Cuius celebritatis deuotio vsq; in hodiernum diem, non solum in eadem ecclesia, verum per omnes penè Occidentis prouincias manet.

Miracula ad corpora SS. Geruasij & Protasij.

Per idem tempus sancti martyres Protasius & Geruasius se sacerdoti reuelauerunt: erant enim in basilica positi, in qua sunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrum. Sed sancti martyres Nabor & Felix celeberrimè frequentabantur: Protasij verò & Geruasij martyrum ut nomina, ita etiam sepulcra incognita erant, intantum ut supra ipsorum sepulcra ambularent omnes, qui vellent ad cancellos peruenire; quibus sanctorum Naboris & Felicis martyrum ab iniuria sepulcra defendebantur. Sed vbi sanctorum martyrum sunt corpora leuata & in lecticis posita; multorum ibi sanata aegritudines perdocentur. Caeus etiam Seuerus nomine, qui nunc vsque in eadem basilica, quae dicitur Ambrosiana, in quam martyrum corpora sunt translata, religiosè seruit, vbi vestem martyrum attigit, statim lumen recepit. Obsessa etiam corpora à spiritibus immundis, curata, summa cum gratia domum reperebant. Sed ijs beneficijs martyrum inquantum crescebat fides Ecclesiae catholicae, intantum Arrianorum perfidia minuebatur. Denique ex hoc tempore sedari coepit persecutio, quae

Ea derident Arriani.

Iustinae furore accendebatur; ut sacerdos de ecclesia pelleretur. Tamen intra palatium multitudo Arrianorum cum Iustina constituta, deridebat tantam Dei gratiam, quam Ecclesiae suae catholicae Dominus Iesus meritis martyrum suorum conferre dignatus est; venerabilemque virum Ambrosium narrabat pecunia comparasse homines, qui se vexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque ita ab illo, sicut & à martyribus, se torqueri dicerent. Sed hoc Iudaico ore loquebantur Arriani, suppa-

Matthaeus.

res scilicet eorum. Illi enim de Domino dicebant: Quoniam in Beelzebub principe daemoniorum eicit daemonia: Isti de martyribus vel de Domini sacerdote loquebantur, quod non Dei gratia, quae per ipsos operabatur, immundi spiritus pellerentur, sed accepta pecunia se torqueri mentirentur. Clamabant enim demones: Scimus vos martyres: Et Arriani dicebant: Nescimus esse martyres. Iam hoc & in euangelio legimus, vbi dixerunt demones ad Dominum Iesum: Scimus te, quia sis Dei filius: Et Iudaei dixerunt: Hic autè vnde sit, nescimus. Sed non hic testimonium accipitur daemonum, sed confessio. Vnde miseres Arriani vel Iudaei, ut quod confitentur demones, illi negant. Deus tamen,

Luc. 4. Iohan. 9.

tamen, qui gratiam Ecclesie sue augere consuevit, non passus est diu insultari à perfidis, sanctis suis.

Vnus itaque ex ipsa multitudine subito arreptus spiritu immundo, clamare coepit, optare se ita torqueri eos, ut ipse torquebatur, qui negarent martyres, vel qui non crederent in Trinitatis unitatem, quam docet Ambrosius. At illi hac voce confusi, qui conuerti debuerant, & dignam tali confessione agere poenitentiam, in piscina demersum hominem necauerunt, perfidia homicidium iungentes. Deduxit enim illos ad hunc finem digna necessitas. Sanctus vero Ambrosius episcopus maioris humilitatis vir factus, donatam sibi à Domino gratiam reseruauit, crescebatque quotidie fide & amoram Deo & hominibus.

Per idem tempus erat quidam vir de hæresi Arrianorum, acerrimus nimium disputator, & durus atque inconuertibilis ad fidem catholicam. Is constitutus in ecclesia, tractante episcopo, vidit (ut ipse postmodum loquebatur) angelum ad aures episcopi tractantis loquentem, ut verba angeli populo episcopus nunciare videretur. Quo viso conuersus, fidem quam expugnabat, coepit ipse defendere. Fuerunt etiam duo cubicularij tunc temporis Gratiani Imperatoris, de hæresi Arrianorum, qui tractandam episcopo quaestionem proponerent; Ad quam audiendam altero die ad basilicam Portianam omnes se affuturos promiserant. Erat enim quaestio de incarnatione Domini. Sed alio die miserandi homines, superbia tumore completi, nec memores promissorum, contemnentes Deum in sacerdote ipsius, nec plebis expectantis considerantes iniuriam, immemores etiam dictorum Dominicorum: Quoniam qui scandalizauerit vnum ex minimis istis, oportet ut mola asinaria collo eius alligetur, & demergatur in profundum maris. ascendentes in equos quasi gratia gestandi, ciuitatem egressi sunt, expectante sacerdote, & plebe in ecclesia constituta. Sed huius contumacia qui finis fuerit, horresco referens. Subito enim precipitati, miseris animas emisierunt, atque corpora illorum sepulturae sunt tradita. Sanctus vero Ambrosius, cum ignoraret quid factum esset, nec diutius posset plebem tenere, ascendens pro tribunali, de eadem quaestione, qua fuerat proposita, sermonem adorsus est, dicens: Debitum fratres curo soluendum, sed hesternos meos non inuenio creditores, & reliqua, qua scripta sunt in libro, qui de Incarnatione Domini intitulatur.

Occiso itaque Gratiano Imperatore, recipiendi corporis eius causa, secundam ad Maximum suscepit legationem. Apud quem quam constanter egerit, qui voluerit cognoscere, ipsius legationis epistolam, ad Valentinianum iuniorem datam, cum legerit, approbabit. Nobis enim alienum à promissione visum est illa inferere, ne adiuncta epistolae prolixitas fastidium legenti afferret. Ipsum vero Maximum à communionis confortio segregauit, admonens ut effusi sanguinis domini sui, & (quod est grauius) innocentis, ageret poenitentiam, si sibi apud Deum vellet esse consultum. Sed ille cum poenitentiam declinat superbo spiritu, non solum futuram, sed etiam presentem salutem amisit, regnumque quod male arripuerat, foemineo quodam timore deposuit, ut procuratorem se reipublicae nomine praefuisse confiteretur. Mortua vero Iustina, quidam aruspex Innocentis nomine, non opere, cum pro causa malefactorum à iudice torquebatur, aliud quam interrogaretur, fateri coepit. Clamabat enim, ab angelo maiora tormenta sibi adhiberi eo, qui custodiret Ambrosium, quoniam temporibus Iustinae ad excitanda odia populorum in Episcopum, cacumen tecti ecclesiae conscendens, medio noctis sacrificauerit. Sed quanto instantius & sollicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem Catholicam & Domini sacerdotem conualescebat. Misisse etiam se daemones, qui illum necarent, fatebatur, sed daemones renunciaisse, se non solum ad ipsum appropinquare minime posse, verum etiam nec ad fores domus, in qua manebat episcopus, quia ignis insuperabilis omne illud aedificium communiret, ut etiam longe positi vrerentur, atque ita cessasse artes suas, quibus aduersus Domini sacerdotem se aliquid posse arbitrabatur. Alius etiam gladium ferens ad cubiculum vsque, ut interficeret sacerdotem, peruenit, sed cum eleuasset manum, districto gladio, dextera obrigente remansit. Tunc se missum à Iustina postquam confessus est, brachium, quod iniquè cum extenderetur, rigerat, sanatum est confessione.

Per idem tempus cum vir illustri Probus puerum suum notarium, qui spiritu immundo grauius vexabatur, direxisset ad Episcopum, egressum vrbe dimisit diabolus, timens ad virum sanctum perducere. Atque ita puer quandiu Mediolani apud Episcopum fuit, nulla comminatio diaboli apparuit. Sed ubi egressus Mediolano est, & prope vr-

Angelus ad aures S. Ambrosij.

Matth. 18.

Legatus ad Maximum Imper.

Maximum excommunicat.

Confessio Innocentij malefici.

Percussor sancto viro à Iustina immisus.

hem peruenit; idem spiritus, qui illum antea habuerat, vexare coepit. Qui cum interrogaretur ab exorcistis, cur quandiu Mediolani fuit, non in illo apparuisset, confessus est diabolus timuisse se Ambrosium, & ideo recessisse ad tempus, atque expectasse in illo loco, vbi ab illo recesserat, donec reuenteretur. quo reuertente, vas, quod deseruerat, repetisset.

Heresis Valentinianorum 30. deos colit.

Extincto itaque Maximo, posito Theodosio Imperatore Mediolani, Ambrosio vero episcopo constituto Aquilicæ, in partibus Orientis in quodam castello à Christianis viris synagoga Iudæorum & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quod Iudæi vel Valentiniani insultarent monachis Christianis. Valentinianorum enim hæresis triginta deos colit. Sed de huiusmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit: Qua accepta, Imperator præceperat, vt synagoga ab episcopo loci reedificaretur. Sed huius præcepti tenor cum ad aures peruenisset venerabilis viri Ambrosij episcopi, direxit ad Imperatorem epistolam, quia ipse in tempore excurrere non poterat: quia illum conuenit, vt id, quod ab eodem statutum fuerat, reuocaretur, seruarique sibi deberi ab eo audientiam: quoniam si dignus non esset, qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset qui pro illo à Domino audiretur, vel cui preces suas, aut cui sua vota committeret. Paratum etiam se esse pro tali negotio mortem subire, nè dissimulatione sui præuicacitatem faceret Imperatorem, qui tam iniusta contra ecclesiam præcepisset. Postea vero cum Mediolanum reuertitur, posito Imperatore in ecclesia, de eadem causa tractauit in populo. In quo tractatu introduxit Domini personam, loquentis Imperatori; Ego te ex ultimo Imperatorem feci, ego tibi exercitum inimici tui tradidi, ego tibi copias, quas ille aduersum te exercitui suo præparauerat, dedi: ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi, ego de semine tuo supra solium regni constitui, ego te triumphare sine labore feci: & tu de me inimicis meis donas triumphos? Cui descendenti exedram, Imperator ait; Contra nos proposuisti hodie episcopo: At ille respondens, ait; Non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse loquutum. Tunc Imperator: Reuera (inquit) dura præceperam contra episcopum de synagoga reparanda. In monachos vero vindicandum esse, à comitibus qui in tempore aderat, dicebatur. Quibus episcopus: Ego quidem cum Imperatore nunc ago; vobis scilicet verò mihi aliter agendum est. Atque ita obtinuit, vt illa, quæ statuta fuerant, reuocarentur. Nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua Imperator illum agere debere testaretur. Cui episcopus; Ergo ago fide tua. Respondit Imperator; Age fide mea. Qua sponsonem iteratam iam securus peregit sacerdos diuina mysteria. Hæc autem scripta sunt in epistola, quam ad germanam suam fecit. In qua tractatum inseruit, quem eodem die habuit de baculo nuceo, qui à Propheta Hieremia visus esse describitur.

Nota sancti viri mirabilem constantiam.

Per idem tempus causa Thessalonicensis ciuitatis, non minima successit tribulatio sacerdoti, cum penè comperisset ciuitatem deletam. Promiserat enim illi Imperator se veniam daturum ciuibus supradictæ ciuitatis, sed agentibus comitibus occultè cum Imperatore, ignorante sacerdote, vsque in horam tertiam gladio ciuitas est donata, atque plurimi interempti innocentes. Quod factum vbi comperisset sacerdos, copiam Imperatori ingrediendi ecclesiam denegauit: nec prius dignum iudicauit cœtui ecclesie vel sacramentorum communioni, quam publicam ageret poenitentiam. Cui Imperator contra asserbat, Dauid adulterium & homicidium perpetrasset: sed responsum illico est: Qui secutus es errantem, sequere corrigentem. Quod vbi audiuit clementissimus Imperator, ita suscepit animo, vt publicam poenitentiam non abhorreret: Cuius correctionis profectus secundam illi parauit victoriam.

Ierem. 1. in xta 70. interpretes.

Per idem tempus duo potentissimi & sapientissimi viri Persarum ad famam sacerdotis venere Mediolanum, deferentes secum plurimas quaestiones, vt ex illis probarent sapientiam viri. Cum quo ab hora diei prima vsque ad horam ferè tertiam noctis per interpretem disputauerunt, admirantesque discesserunt ab eo. Et vt se probarent non ob aliam causam venisse, nisi vt certo certius nõssent virum, quem fama compererat: alia die valescientes Imperatori, profecti sunt ad urbem Romam, illic volentes cognoscere potentiam illustris viri Probi: qua cognita, ad propria reuenterunt. Sed egresso Theodosio de Italia, & Constantinopoli constituto, Valentiniano Augusto intra Gallias posito, directa relatio est sub nomine Senatûs à Symmacho, tunc præfecto Urbis, de repetenda ara Victorie & sumptibus caremoniarum. Sed vbi comperit sacerdos, misso libello ad Imperatorem, postulauit vt ad se relationis exemplaria dirigerentur, quibus ipse pro partibus suis responsurus esset. Qua relatione accepta, præclarissimum libellum

Imperatoris excommunicat, & cogit publicam agere poenitentiam.

bellum conscripsit, vt contra nihil vnquam auderet Symmachus vir eloquentissimus respondere.

Sed postquam augustæ memoriæ Valentinianus in Viennensi ciuitate (quæ est Gal-
liarum ciuitas) vitam finiuit, Eugenius suscepit imperium, qui vbi imperare cœpit, non
multò post, petentibus Flauiano tunc præfecto & Arbogaste comite, aram Victoriæ
& sumptus ceremoniarum, (quod Valentinianus augustæ memoriæ adhuc in minori-
bus annis constitutus, petentibus denegauerat) oblitus fidei suæ, concessit. Hoc vbi au-
diuit sacerdos, relicta ciuitate Mediolanensi, ad quam ille festinatò veniebat, ad Bono-
niensem ciuitatem emigravit, atque inde Fabentiam vsque perrexit. Vbi cum aliquan-
tis degeret diebus, inuitatus à Florentinis, ad Tusciam vsque descendit, declinans ad-
spectum sacrilegi viri, non formidans imperantis iniuriam. Nam epistolam ad eundem
dedit, in qua conuenit conscientiam illius, de qua pauca de multis ponenda duxi. Et si
imperatoria potestas magna sit, tamen considera Imperator, quantus sit, qui corda ho-
minum videt, conscientiam interiore interrogat. Nouit omnia, antequàm fiant, no-
uit & interna pectoris tui. Ipsi falli vos non patimini, & Deum vultis celare? Hoc non
cecidit in animū tuum. Quauis enim illi agebant tam perseueranter, nonne tuum fuit
Imperator, pro Dei summi & veri & viui veneratione perseuerantiū obistere, & ne-
gare, quod erat iniuria, sacrilegis? Et iterum: Quomodò igitur meis vocibus & apud
Deum & apud omnes homines teneor? Aliud mihi non licere intellexi, aliud nõ oportere,
nisi consulerem mihi, quia non potui tibi. In supradicta itaque ciuitate Florenti-
norum, cum in domo clarissimi quondam viri Decentis, & quod est amplius, Christiani,
maneret, filius ipsius Pansophius nomine, admodum paruulus, cum spiritu immundo
laboraret, frequenti oratione & impositione manū sacerdotis ipsius est sanatus.
Sed post aliquantos dies subita infirmitate correptus infantulus, exhalauit spiritum.
Cuius mater valdè religiosa, & plena fide ac timore Dei, ablato illo de superiore parte
domūs, ad inferiora descendit, ac in lecto sacerdotis ipsō absente composuit. Quem
cum reuertens sacerdos in lectulo inuenisset, (erat enim illo in tempore extra domum
positus) miseratus matrem, & fidem ipsius contemplatus, Heliseo similis, supra corpus
infantis se ipse composuit, atque orando meruit viuum reddere matri, quem mortuum
inuenerat. Ad quem etiam infantulum libellum conscripsit, vt quod ætatis infantia sci-
re non poterat, legendo agnosceret. Veruntamen factum scriptis suis non commemo-
rauit, sed quo affectu declinauerit commemorare, non est nostrum iudicare. In eadem
etiam ciuitate basilicam constituit, in qua deposuit reliquias martyrum Vitalis & Agri-
colæ, quorum corpora in Bononiensi ciuitate leuauerat. Posita enim erant corpora
martyrum inter corpora Iudæorum. Nec erat cognitum populo Christiano, nisi se sancti
martyres sacerdoti ipsi reuelarent. Quæ cum deponerentur sub altari, quod in eadem
basilica constitutum est, magna illic totius plebis sanctæ lætitia atque exultatio fu-
it: pœnæ demonum confitentium martyrum merita.

Per idem tempus Arbogastes comes aduersum gentem suam, hoc est, Francorum,
bellum parauit, atque pugnando non parua multitudinem manu fudit: cum residuis
verò pacem firmavit. Sed cum in conuiuio à regibus gentis suæ interrogaretur, Vtrum
sciret Ambrosium, & respondisset, nõsse se virum, & diligere ab eo, atque frequenter cum
illo conuiuari solitum: audiuit. Ideò vincis omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit
Soli, Sta, & stat. Quod ego ideò posui, vt cuius famæ fuerit vir sanctus etiam apud Bar-
baras gentes, legentes agnoscant. Nam & nos, referente iuvene quodam Arbogastis
admodum religioso, cognouimus, qui tunc interfuit. Erat enim in tēpore, quo hæc lo-
quebatur, vini minister. Profectus itaque sacerdos de Tusciæ partibus, Mediolanum re-
uertitur, iam inde egresso Eugenio contra Theodosium Imperatorem, ibique Christi-
ani Imperatoris præstolabatur aduentum, securus de Dei potentia, quod non traderet
credentem in se hominibus iniustis, nec relinqueret virgam peccatorum super sortem
iustorum, ne extenderent iusti ad iniquitatem manus suas. Promiserat enim Arboga-
stes tunc comes, & Fabianus præfectus Mediolano egredientes, cum victores reuertif-
sent, stabulum se esse facturos in ecclesia Mediolanensi, atque clericos sub armis pro-
baturos. Sed miserandi homines, cum demonibus malè creduli sunt, & aperiunt os
suum in blasphemiam contra Deum, spem sibi victoriæ ademerunt. Causa autem
commotionis hæc fuit, quia munera Imperatoris, qui se sacrilegio commiscuerat,
ab ecclesia respuebantur, nec orandi illi cum ecclesia societas tribuebatur. Sed Do-
minus, qui Ecclesiam suam tueri consuevit, de cælo iacularus est iudicium, atque

Valentini-
ni obitus.

S. Ambrosi-
o oburgat
Eugenium
Imperato-
rem.

4. Reg. 4.

Ambrosius
infantulum
mortuum
suscitauit.

Nota ethni-
corum de S.
Ambrosio
sententiam.

Psal. 124.

omnem victoriam ad religiosum Imperatorem transfudit Theodosium.

Eugenij cedes.

Extincto itaque Eugenio à satellitibus eius, cum scripta acciperet Imperatoris, non illi alia maior cura fuit, quam vt pro his interueniret, quos renatos inuenerat. Obsecrauit primò scriptis Imperatorem, missò diacono: postea verò quàm directus est Iohannes, tunc tribunus & notarius, qui nunc præfectus est, ad tuitionem eorum, qui ad ecclesiam confugerant, etiam ipse Aquileiam perrexit, precaturus pro eis: quibus facile venia impetrata est, quia Christianissimus Imperator, pronoluit pedibus sacerdotis, testabatur meritis & orationibus eius se esse seruatum. Reuertens itaque de vrbe Aquileiensis, vno die præcessit Imperatorem. Nec diu clementissimæ memoriæ Theodosius Imperator, susceptis filijs in ecclesia & traditis sacerdoti, in hac luce fuit. Post cuius obitum ferè triennium superuixit. Quo in tempore sancti Nazarij martyris corpus, quod erat in horto positum extra ciuitatem, leuatum, ad basilicam Apostolorum, quæ est Romana, transfudit. Vidimus autem in sepulcro, quo iacebat corpus martyris, (qui quando sit passus, vsque in hodiernum diem scire non possumus) sanguinem martyris ita recentem, quasi eodem die fuisset effusus. Caput etiam ita integrum atque incorruptum cum capillis capitis atque barba, vt nobis videretur eodem tempore, quo leuabatur, lotum atque compositum in sepulcro. Et quid mirum? quandoquidem Dominus hoc in Euangelio antè promissit, quòd capillus de capite eorū non periret. Etiam odore tanto repleti sumus, vt omnium aromatum vinceret suauitatem. Leuato corpore martyris & in lectica composito, statim ad S. Celsum martyrem, qui in eodem horto positus est, cum sancto sacerdote ad orationem perreximus. Nunquam tamen illū antè orasse in eodem loco, compertū habemus. Sed hoc erat signum reuelati martyris, si sanctus sacerdos ad locum, ad quem nunquam antea fuerat oraturus, isse. Cognouimus tamen à custodibus loci ipsius, quòd à parentibus, illis traditum sit, non discedere de loco illo per omnem generationem & progeniem suorū, eò quòd thesauri magni in eodem loco positi essent. Et verè magni thesauri, quos non ærugo neque tinea exterminat, neque fures effodiunt & furantur: quia custos eorum Christus est, & locus eorum aula caelestis: quibus viuere Christus fuit, & mori lucrum. Translato itaque corpore martyris ad basilicam Apostolorum, vbi pridem sanctorū Apostolorum reliquæ summa omnium deuotione positæ fuerant, cum tractaret episcopus, quidam de populo repletus spiritu immundo, clamare cœpit se torqueri ab Ambrosio. At ille conuersus ad eum, ait: Obmutescite diabole: quia non te torquet Ambrosius, sed fides sanctorum & inuidia tua: quoniam illò vides ascendere homines, vnde tu deiectus es: nam Ambrosius nescit inflari. Quo dicto, ille qui clamabat, obmutuit, prostratusque in terram est, nec amplius vocem, qua obstrepere posset, emisit.

Nota potè-
tissimi Im-
perat. humi-
litem.

Miraculo S.
Nazarij
martyris
corpore.

Luc. 21.

Magni the-
sauri reli-
quæ mar-
tyrum.

Per idem tempus, cum consularis sui tempore Imperator Honorius in vrbe Mediolanensi Libycarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente, data copia est, missis militibus ab Stilicone comite, hortatu Eusebij præfecti, vt Cresconius quidam de ecclesia raperetur. Quem confugientem ad altare Domini, sanctus episcopus cum clericis, qui in tempore aderant, defendendum circundedit. Sed multitudo militum, quæ duces suos habebat de perfidia Arrianorum, prauault aduersum paucos: atque ablato Cresconio, exultantes ad amphitheatrum reuerterunt, ecclesiam luctū non modicum relinquentes. Nam sacerdos prostratus ante altare Domini, factū diu fleuit. Sed cum reuertissent & renunciassent his, à quibus fuerant destinati milites, dimissi leopardi, saltu celeri ad eundem locum, in quo federant, qui de ecclesia triumphabant, ascendentes, grauiter laniatos reliquerunt. Quod vbi vidit Stilico comes, poenitentia motus est, ita vt per multos dies satisfaceret sacerdoti: & illatum quidem illum, qui ablatum fuerat, dimisit: sed quia grauissimorum criminum erat reus, & aliter emendari non poterat, ad exilium destinatur, non multò post indulgentia prosequente.

Vide mira-
culū ob vio-
lata ecclesie
libertatem.

Theodulo

Per idem tempus cum ad palatium pergeret, eumque pro loco officij nostri sequeremur, * Theodulo tunc notario, qui postea summa cum gratia Mutinensem rexit ecclesiam, cum casu quidam pede esset lapsus, atque prostratus iaceret in terra, ridente, conuersus sacerdos, ait: Et tu, qui stas, vide nē cadas. Quo dicto, statim is qui alienum lapsum riserat, suum doluit. Fritigildis verò regina Marcomannorum, cum à quodam Christiano viro, qui ad illā fortè de Italia partibus venerat, referente sibi, audiret famam viri, Christo credidit, cuius illum seruulum recognouerat: missisque Mediolanum muneribus ad ecclesiam, per legatos postulauit, vt scriptis ipsius, qualiter credere deberet, infor-

Fritigildis
regina Mar-
comanno-
rum, credit in
Christum.

informaretur. Ad quam ille epistolam fecit præclaram in modum catechismi, in qua etiam admonet, ut suaderet viro, Romanis pacem seruare. Quæ accepta epistola, mulier suavit viro, & cum populo suo se Romanis tradidit. Quæ cum venisset Mediolanum, plurimum doluit, quod sanctum sacerdotem, ad quam festinarat, minimè reperisset. Iam enim de hac luce migrauerat.

Temporibus verò Gratiani (vt retrò redeam) cum ad prætorium Macedonij, tunc magistri officiorum, pro quodam intercedendo perrexisset, atque præcepto supradicti viri fores inuenisset clausas, nec copiam ingrediendi adeptus esset, ait; Et tu quidem venies ad ecclesiam, quam nec tu ingrediére, ianuis licet non clausis. Quod factum est. Mortuo Gratiano, confugiens Macedonius ad ecclesiam, patentibus ianuis aditum reperire non poterat. Ipse autem vir venerabilis episcopus erat multæ abstinentiæ & vigiliarum multarum & laborum, quotidiano ieiunio macerans corpus. Cui prandendi nunquam consuetudo fuit, nisi die sabbatæ & Dominico, vel cum natalitia celeberrimorum martyrum essent. Orandi etiam assiduitas magna die ac nocte. Nec operâ declinabat scribendi propria manu libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus eius attenuaretur. Erat etiam in illo sollicitudo omnium ecclesiarum, interueniendi etiam magna assiduitas & constantia. In rebus etiã diuinis implendis fortissimus, intantum, vt quod implere solitus erat circa baptizandos, quinque postea episcopi à tempore quo decessit, vix implerent. Sollicitus etiam nimium pro pauperibus & captiuis. Nam in tempore, quo episcopus ordinatus est, aurum omne atque argentum, quod habere poterat, ecclesiæ vel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, referuato vsufructu germanæ suæ, donauit ecclesiæ: nihil sibi, quod hic suum diceret, derelinquens, vt nudus atque expeditus miles Christi, Dominum suum sequeretur. Qui cum diues esset, propter nos pauper factus est, vt nos eius inopia ditaremur. Abstinētia, vigilia, & oratio Ambrosij.

Erat enim gaudens cum gaudentibus, & flens cum flentibus. Siquidem quotiescunque illi aliquis, ob percipiendam pœnitentiam, lapsus suos confessus esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret. Videbatur etiam sibi cum iacente iacere. Causas autem criminum, quas illi consistebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum sint magis, quam accusatores apud homines. Nam & secundum Apostolum, circa huiusmodi hominem confirmanda charitas est, quia ipse suus accusator est: nec expectat accusatorem, sed præuenit, vt confitendo suum alleuet ipse delictum, nec habeat, quod aduersarius criminetur. Ideo que scriptura dicit. Iustus in principio sermonis accusator est sui. Vocem enim eripit aduersario, & quasi dentes quosdam, paratos ad prædam criminationis infestæ, peccatorum suorum confessione confringit, dans honorem Deo, cui nuda sunt omnia, & qui vult vitam magis peccatoris quam mortem. Nam ipsi pœnitenti non sufficit sola confessio, nisi subsequatur & emendatio facti, vt pœnitens non faciat pœnitenda. Humiliet etiam animam suam, sicut Dauid sanctus, qui postquam audiuit à propheta, Dimissum est peccatum tuum, humilior factus est in emendatione peccati, ita vt cinerem sicut panem manducaret, & potum suum cum fetu misceret. Flebat etiam amarissime, quotiescunque fortè nunciatum illi fuerat de cuiuscunque sancti obitu sacerdotis, intantum vt nos illum consolari niteremur, ignorantes pium affectum viri, nec qua ratione ita fleret, intelligentes. Quibus ille huiusmodi responsum reddebat. Non se flere quia recesserat, qui fuerat mortuus nunciatus, sed quia se præcesserat. Vel quia difficile esset inuenire virum, qui summo sacerdotio dignus haberetur. Liberalitas in pauperes & ecclesiã.

Ipse autem de sua morte antè prædixit, quod vsque Pascha nobiscum futurus esset: quod quidem meruit Dominum obsecrando, quo maturus hinc liberaretur. Ingemiscebat enim vehementer, cum videret radicem omnium malorum auaritiam pullulare, quæ neque copia, neque inopia minui potest, magis magisque crescere in hominibus, & maximè in ijs, qui in potestatibus erant constituti, ita vt interueniendi illi apud illos grauissimus labor esset, quia omnia precio distrahebantur. Quæ res primò omnem malum inuexit Italia, & deinde omnia vergunt in peius. Et quid dicam, si in huiusmodi personis ita rabiem suam exercet, qui solent aut filiorum, aut propinquorum causas prætereendere, ad excusandas excusationes in peccatis, quandoquidem plerisque ceperit etiã calibes sacerdotes vel Leuitas, quibus portio Dei est, vt etiam ipsi illam appetant? Et vana mihi misero, quia nec sine mundi prouocamur, vt tam graui iugo seruitutis liberari velimus, quo dimergimur ad profundum inferni, vt faciamus nobis amicos de mam-

mona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. Attamen beatus ille, qui quandoquæ conuersus, diruptis vinculis atque proiccto iugo huiusmodi dominationis, tenebit & allidet paruulos eius ad petram, hoc est, omnes intentiones eius allidet ad Christum, qui secundum Apostolum petra est, quæ omnes ad se allisos interimit, ipsa inuolabilis manens, nec reum faciens eum, qui ad se alliserit nequissimi vteri deteriores partus, sed innocentem. ita vt securus possit dicere: Portio mea Dominus: Quia cui nihil in seculo est, illi portio est Christus: & qui contempserit pauca, multa percipiet, insuper & vitam æternam possidebit.

Visio Pauli,
ni, beato vi-
ro assistetis.

Ante paucos verò dies, quàm lectulo detineretur, cum quadragesimum tertium psalmum diceret, me excipiente & videte, subito in modum scuti breuis, ignis caput eius cooperuit, atque paulatim per os ipsius, tanquam in domum habitator, ingressus est, & facta est facies eius velut nix, postea verò reuersus est vultus eius ad speciem suam. Quod cum fieret, stupore percussus obrigui, nec potui scribere, quæ ab illo dicebantur, nisi posteaquam visio ipsa transibat. Dicebat enim in eo tempore testimonium scripturæ diuinæ, quod ego optimè retinebam. Nam scribendi vel dictandi ipso die finem fecit. Sed quidem ipsum psalmum explere non potuit. Ego verò id, quod visum à me fuerat, honorabili viro Casto diacono (sub cuius cura debebam) statim retuli. At ille repletus gratia Dei, spiritus sancti aduentum me in illo vidisse edocuit ex lectione Actuum Apostolorum. Superioribus autem diebus, cum Stiliconis tunc comitis seruus, qui demonio laborauerat, in Ambrosiana basilica iam sanus maneret, commendatus à domino suo, (ferebatur enim, quod libenter ab eodem haberetur) facere falsas epistolas tribunatus competentum est, intantum vt tenerentur homines, qui ad ministrandum pergebant. Sed vbi ad personam serui sui peruenit comes Stilico, ipse in seruo suo noluit vindicare. Homines etiam, qui decepti fuerant, interuentu sacerdotis dimisit: de ipso verò seruo, sacerdote questus est. Quem vir sanctus cum de ecclesia Ambrosiana egrederetur, requirifecit atque ad se perducit. Quem cum interrogasset, & deprehendisset auctorem tanti flagitij, ait: Oportet illum tradi satanæ in interitum carnis, nè talia in posterum audeat admittere. Quem eodem momento, cum adhuc sermo esset in ore sacerdotis sancti, spiritus immundus arreptum diserpere cœpit. Quo viso, non minimo timore repleti sumus & admiratione. Multos etiam diebus ipsis, imponente illo manus & imperante, ab

Pellie ab
obfessis da-
monis.

spiritibus immundis vidimus esse purgatos. Per idem tempus Nicentius quidam, ex tribuno & notario, quodam pedum dolore tenebatur, vt raro in publico videretur. Cum ad altare accessisset, vt sacramenta perciperet, calcatusq; casu à sacerdote exclamaret, audiuimus: Vade, & amodo saluus eris. Nec se amplius doluisse pedes tempore, quo sanctus sacerdos de hac luce migravit, lachrymis testabatur. Sed post dies hos, ordinato sacerdote ecclesiæ Ticinensi, incidit in infirmitatem. Qua cum plurimis diebus detineretur in lectulo, comes Stilico dixisse fertur, Quod tanto viro recedente de corpore, interitus immineret Italix.

Præclara
vox sanctif-
simi patris.

Vnde conuocatis ad se nobilibus viris illius ciuitatis, quos diligere à sancto sacerdote cognouerat, partim interminatus est illis, partim blando sermone persuasit, vt pergerent ad sanctum sacerdotem, suaderentque illi, vt sibi viuendi peteret à Domino commeatum. Quod ille vbi ab illis audiuit, respondit: Non ita inter vos vixi, vt pudeat me viuere: nec timeo mori, quoniam Dominum bonum habemus. Per idem tempus cum in extrema parte porticus, in qua iacebat, in imo positi Castus, Polemius, Venerius & Felix tunc diaconi secum tractarent, voce ita repressa, vt vix iuicem se audirent, quis post obitum illius episcopus ordinandus esset, atq; cum de nomine sancti loquerentur Simpliciani, tanquam interesset tractatui, cum longè positus ab ipsis iaceret, approbas exclamauit tertio: Senex, sed bonus. Erat enim Simplicianus æui maturior. Qua voce audita, expauescentes fugerunt. Defuncto tamen eo, non alius illi successit in sacerdotio, nisi is quem ille bonum senem trina voce signauerat. Cui Simpliciano Venerius, quæ supra memorauimus, successor fuit. Felix verò nunc vsque Bononiensem regit ecclesiam. Castus autem & Polemius nutriti ab Ambrosio, bonæ arboris boni fructus, in ecclesia Mediolanensi diaconij funguntur officio. In eodem tamen loco, in quo iacebat, (sicut referente beato Basiano episcopo Laudensis ecclesiæ, qui ab eodem audierat, didicimus) cum oraret vnà cum supradicto sacerdote, viderat Dominum Iesum aduenisse ad se, & arridentem sibi. Nec multos post dies ablatum est.

Videt Chri-
stum arridē-
tem sibi.

Sed & eodem tempore, quo à nobis migravit ad Dominum, ab hora circiter vndecima diei, vsque ad illam horam, qua emisit spiritum, expansis manibus in modum crucis

ora-

oravit. Nos verò labia illius moueri videbamus, vocē autem non audiebamus. Honoratus autē sacerdos ecclesiæ Vercellensis, cū in superiori domo se ad quietem composuisset, tertio vocē vocantis se audiuit, dicentisque sibi: Surge, festina, quia modò est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto Domini corpus. Quo accepto, vbi glutinuit, emisit spiritum, bonum vaticum secum ferens, vt in virtute esca anima refectior, angelorum nunc confortio, quorum vitam vixit in terris, & Eliæ societate læteretur. Quia vt Elias nūquā regibus vel vllis potestatibus, itā neciste pro Dei timore loqui veritus est. Atque indē ad ecclesiā maiorem antelucana hora, qua defunctus est, corpus ipsius portatum est. Ibiq; eadem fuit nocte, qua vigilamus in Pascha- quem plurimi infantes baptizati, cū a fonte venirent, viderunt, itā vt aliqui sedentem in cathedra tribunali dicerent: alij verò ascendentem suis parentibus digito ostenderent: sed illi videntes, videre non poterant, quia mundatos oculos non habebant. Plurimi autem stellam supra corpus eius se videre narrabant. Sed lucescente die Dominico, cū corpus illius, peractis sacramentis diuinis, de ecclesia leuaretur, portandum ad basilicā Ambrosianā, in qua positus est, itā ibi demonum turba clamabat se ab illo torqueri, vt ciulatus eorum ferri non posset. Quæ gratia sacerdotis non solum in illo loco, verum etiā in plurimis prouincijs vsque in hodiernum diem manet. Iactabant etiam turba virorum ac mulierum oraria vel femicinctia sua, vt corpus sancti aliquatenus ab ipsis contingeretur. Erat enim exequiarū turba innumerabilis, totius dignitatis, totiusque sexus, omniumque penē etatum, non solum Christianorum, sed etiam Iudeorum & paganorum: maiore tam gratia ordo præcedebat eorum, qui fuerant baptizati.

Eodem, quo obiit, die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ a successore eius venerabili viro Simpliciano suscepta est, de partibus Oriētis ad ipsum, tanquā adhuc nobiscum viuentem, directa, quæ nunc vsque Mediolani habetur in monasterio, quibusdam viris sanctis apparuit, orans cum illis & imponēs illis manus. Habet enim diem epistola, quo directa est. Qua lecta, inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam ciuitate Florentia, vbi nunc vir sanctus, Zenobius nomine, episcopus est, quia promiserat, petentibus illis, illos se sæpius visitaturū, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso cōstituta est, visum orare, ipso sancto viro sacerdote Zenobio referente didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinans Eugenium mansit, tempore, quo Radagaisus supra dictam ciuitatem obsidebat, cū iam de se penitus desperāssent viri ciuitatis, per visum cuidam apparuit, & promisit alio die salutem illis affuturam. Quo referente, ciuium animi sunt erecti. Nam altero die, adueniente Stilicone tunc comite cum exercitu, facta est de hoste victoria. Hæc Panfophia, religiosa scemina, matre pueri Panfophij, referente cognouimus. Mascezelij etiam desperanti de salute sua vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenēs manu, in visu noctis apparuit, atque cū prouolueretur ad pedes sancti viri Mascezel, percutiens in terram senex baculo, quo regebatur, tertio (hac enim illi specie apparuerat) ait: Hic hic hic, signans locum, deditque intellectum viro, quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctū Domini viderat sacerdotem, die tertia victoriam adepturum, atque itā securus bellum & inchoauit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mascezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nūc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus etiam referentibus, securius antè nobis cognita, huic libro adiungere arbitrati sumus. Sifinni etiam & Alexandri martyrum, qui nostris temporibus, hoc est, post obitum sancti Ambrosij in Agaumæ partibus, persequentibus gentilibus, martyrij coronam adepti sunt, cū reliquias Mediolani summa cum deuotione suscipere, adueniente quodam cæco & referente cognouimus, qui eodem die tacto lectulo, in quo sanctorum reliquias portabantur, lumen recepit, quod per visum noctis vidisset nauem appropinquare litonri, in qua erat multitudo albatiorum virorum: quibus descendētib; ad terram, cū vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri, audierit, Ambrosium eiusque confortes. Quo audito nomine, cū deprecaretur vt lumen reciperet, audierit ab eo: Perge Mediolanum, & occurre fratribus meis, qui illò venturi sunt, (designans diem) & recipies lumen: erat enim vir (vt ipse asserbat) de litore Dalmateno, nec se antè venisse in ciuitatem asserbat, priusquā recto itinere reliquijs sanctorum occurrisset nōdum videns: sed tacto loculo, videre cœpisse.

His itaque decursis, non arbitror graue videri, si paululim promissi nostri metas excefferimus, vt Domini dictum, quod per os sanctorum prophetarum locutus est,

Habes hic
communio-
nem vnius
speciei.

Quanta de-
uotio popu-
li erga cor-
pus B. Am-
brosij de-
functi.

Reliquiæ
martyrū à
Mediola-
nensibus
summa cū
deuotione
susceptæ.

Pfal. 100. completum esse doceamus. Sidentem aduersus fratrem suum & detrahentem oculum, persequeretur. Et alibi. Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Vt quicumque forte huiusmodi captus est consuetudine, cum legerit qualiter in his, qui sancto viro detrahere ausi sunt, fuerit vindicatum, ipse etiam in alijs emendetur. Igitur Donatus quidam, natione Apher, presbyter tamen Ecclesie Mediolanensis, cum in conuiuio positus, in quo erant nonnulli religiosi viri, detraheret memorie sacerdotis, aspernantibus illis & deserentibus linguam nequam, subito vulnere percussus graui, de eodem loco, in quo iacebat, alienis manibus subleuatus, in lectulum positus est, atque inde ad sepulcrum vsque perductus. In vrbe etiam Carthaginensi, cum apud Fortunatum diaconum, fratrem venerabilis viri Aurelij episcopi, ad conuiuium venissem, vna cum Vincentio Colossitano episcopo, Murano etiam episcopo Bolitano, sed & alijs episcopis & diaconibus, Murano episcopo detrahenti sancto viro, retuli exitum presbyteri superius memorati, quod ille de alio dictum, de se oraculum, maturo suo exitu comprobauit. Nam de eodem loco, in quo iacebat, cum subito vulnere ingenti esset percussus, alienis manibus ad lectum portatus est: atque inde ad domum, in qua hospitabatur, reductus, diem clausit extremum. Is finis virorum detrahentium fuit, quem videntes, qui tunc aderant, admirati sunt. Vnde horror & obsecro omnem hominem, qui hunc librum legerit, vt imitetur vitam viri, laudet Dei gratiam, declinet detrahentium linguas, si vult magis consortium habere cum Ambrosio in resurrectione vite, quam cum detrahentibus illi subire supplicium, quod nullus sapiens non declinat. Tuam etiam precor beatitudinem, pater Augustine, vt pro me humilimo peccatore Paulino, cum omnibus sanctis, qui tecum inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in veritate, orare digneris: vt quia in adipiscenda gratia cum tanto viro non sum dignus habere consortium, adeptus meorum veniam peccatorum, sit mihi premium, fugisse supplicium.

Est Epistola 55.

EPISTOLA S. BASILII MAGNI AD S.

Ambrosium Episcopum.

Literarum siue Epistolarum opportunitas.

Magna semper & multa quidem sunt Domini nostri dona, quorum neque magnitudo mensurabilis, neque multitudo numerabilis est. Vnum vero, quod inter maxima reputari potest ab ijs, qui non difficili beneficiorum Dei in se collatorum sensu tanguntur, & presens hoc est, quod quam longissime propter locorum distantiam seiuicis, per literarum alloquium mutuo coalescere dedit. Largitus est autem duplicem cognoscendi modum? Vnum per presentem conuictum & congressum: alterum per consuetudinem literariam. Quoniam igitur per ea, que locutus es, cognouimus? cognouimus vero non ex eo, quod nota quedam corporis tui menti nostre impressa sit: sed quod interioris hominis tui pulchritudinem veluti ex variegata sermonum pictura cognouimus: nam quisque nostrum ex abundantia cordis loquitur. Glorificamus autem Deum nostrum, qui ex quavis mortalium generatione eos, qui sibi placuerint, deligit. Qui olim quidem ex pastoribus ouium populo suo principem excitauit, & Amos de grege caprarum sumptum, spiritu suo instruxit, & ad propheticam dignitatem extulit: nunc vero virum ex vrbe regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, sapientia sublimem, generis claritate, vite splendore, orandi facultate & rebus secularibus illustrem, ad gregum Christi pasturam traxit: qui proiectis huius vite opibus vniuersis, proque damno habitis, vt Christum lucrifaceret, commissa sibi magni ac preclari nauigij, Ecclesie videlicet Dei, in fide Christi gubernacula accepit. Age igitur o homo Dei, quandoquidem non ab hominibus accepisti aut doctus es Euangelium Christi, sed ipse te Dominus e medio iudicum terre desumptum ad presidentiam Apostolicam transtulit: certa bonum certamen, corrige ac moderare infirmitatem populi, si qua Arianæ vesaniae labe tactus est: renoua prisca patrum vestigia, & quod dilectionis erga nos fundamentum iecisti, in ipsam structuram assiduitate mutui nostri alloquij excitare ac prouehere stude. Nam hoc pacto spiritu poterimus coniuncti esse, licet terrestri habitatione quam longissime alter ab altero distiti simus.

ITEM

ITEM DE B. AMBROSIO, EX ECCLESIASTICA HIST.

*Theodoretī lib. 5. cap. 16. & 17. interprete Ioanne Christo-
phorsono Angliæ Episcopo.*

OMnes communis humani generis aduersarij tendiculas vitare, non ad eò facile est. Nam qui morbum intemperantiæ effugerit, idem auaritiæ laqueo irretitus tenetur. Quod si ab illo etiam vitio sit victoriam consecutus, ex altera parte patet inuidiæ vorago, ad eum absorbendum parata. Sin autem hanc quoque transierit, reperiet rete sibi obiectum iracundiæ. Alias denique pedicas tendit diabolus hominibus propè infinitas, quibus eos illaqueatos ad exitium perducit. Habet quoque corporis perturbationes inferuentes machinis, quas contra animos hominum fabricatus est. Sola autem mens sua vigilantia reportat victoriam, & inclinatione, qua in rerum diuinarum amorem propendet, impetum machinarum diabolicarum frangit. Quapropter admirabilis iste Imperator (Theodosius senior) humanæ naturæ particeps, à perturbationibus minimè vacuus fuit, quippe immoderata animi concitatione, cum iusta iracundia coniuncta, impulsus facinus crudele & nefarium commisit: quod quidem ad legentium vtilitatem hoc loco commemorabo: nam eiusmodi profectò est, vt Imperator iste admirabilis ob id tum in crimen meritò vocari, tum contrà summa laude ac predicatione efferri debeat.

Thessalonica vrbs est amplissima illa quidem, & multis hominibus frequentata: quæ tamen subiecta est ditioni Macedonum, præ cunctis tamen vrbibus Thessaliæ, Achaïæ & aliarum gentium plurimarum, quas præfectus Illyriæ moderatur, primas obtinet. In hac cum fortè seditio concitata esset, magistratus aliquot obruti lapidibus fuere, & grauibus contumelijs vexati. Quibus rebus nunciatis, Imperator bile accensus, flammam neuitquam repressit iracundiæ, neque freno rationis eius imperum cohibuit: sed illius arbitrio permisit pronuntiandæ sententiæ de supplicio Thessalonicensibus irrogando potestatem. Iracundia igitur hanc autoritatem nacta, velut tyrannus omnia suo nutu gubernans, ruptis habenis, & iugo rationis excussis, gladios inique contra omnes distinxit, & insontes pariter cum fontibus trucidauit. Nam septem hominum millia, vti ferunt, interfecta fuere: in qua occasione non iudicium antecesserat, neque authores tam horrendi facinoris iusta & legitima sententia condemnati, sed omnes simul, veluti spicæ in messe defectæ, concisi fuerunt.

Hac miseranda & lugubri calamitate cognita, Ambrosius ille, de quo supra diximus, Imperatori Mediolanum aduentanti, & in sacrum templum ingredi cupienti, extra sacra vestibula obuiam procedit, vetatque in templum intrare, & his ferè verbis eum affatur: Est verisimile, o Imperator, te ignorare cædis abs te perpetratae magnitudinem, neque post sedatam iracundiam, ratione admissum facinus peruidere. Nam Imperatorius fortassè principatus peccatum agnoscere non sinit, sed potestas offundit rationi caliginem. Verùm quæ sit natura nostra, & quàm fragilis ac fluxa, considerandum est, & in autum puluerem, ex quo orti sumus, & in quem recaturi, acies mentis intendenda: neque ipse splendore purpure deceptus, corporis illa operi imbecillitatem ignorare debes. Quinetiam illis imperas, qui & eiusdem sunt naturæ participes, atque ad eò conferui. Vnus enim Dominus omnium & rex, huius vniuersitatis fabricator Deus. Quibus igitur oculis intuebere templum illius, qui est omnium Dominus? quibus pedibus sanctum illud solum calcabis? Qui, quæso, manus iniusta cæde & sanguine resperfas extendere audes, & eiusdem sacrosanctum corpus Domini acipere? Aut quomodò venerandum eius sanguinem ori admouebis, qui furore iræ iubente tantum sanguinis tam inique effudisti? Recede igitur, & nè conare nouo scelere scelus antè editum augere: sed capeffe vinculum, quo vt ligeris, Dominus omnium cælitus sententiam dat. Quod quidem vinculum vim habet, & morbum animi depellendi, & te ad sanitatem restituendi.

Huic orationi obsecutus Imperator (Nam diuinis educatus eloquijs, accuratè notat, tum quæ essent officia sacerdotum, tum quæ regum propria) cum gemitu & lachrymis ad palatium reuertitur. Atque longo tēporis spatio dilapso (octo enim menses iam præterierant) Seruatoris natalitia fuere celebrata: Imperator autè confidet in palatio, lamentis se dedens, & magnā vim profundes lachrymarū. Quod cum animaduertisset,

Ruffinus,

Varijs homines impugnantur vitijs.

Vigilās animus ea vincit.

Cap. 17. Thessalonice vrbs præstantia & dignitas.

Cæduntur multi Thessalonicenses.

S. Ambrosius Theodosium Imperatoris communiōne, siue excommunicat.

Magister
aulæ, idem
quod præfe-
ctus palatii.

Ruffinus, qui tum magister aulæ fuit, magnaque apud Imperatorem autoritate, utpote familiaritate ei coniunctior, ad illum accedit, rogat causam fieri. Tum Imperator lugens acerbius, & maiorem in modum flens, Tu, inquit, Ruffine ludis? nam quantus ipse in malis verser, non sentis. Ego verò gemo, & meam ipsius deploro calamitatem, dum mente complector, quàm facilis aditus ad sacrum templum seruis & mendicis pateat, liberque illis ad Dominum suum deprecandum detur introitus: mihi autem nõ modò ad illum locum, verum etiam ad cælum ipsum accessus præclusus sit. Nam venit

March. 18.

mihi in mentē sententiæ à Domino prolatae, quæ palam dicit: Quencūque ligaueritis super terram, erit ligatus & in cælis. Cui Ruffinus, Curram, inquit, si placet, ad Episcopum, ei supplicabo persuadere, ut tua soluat vincula. At non est, inquit Imperator, tibi morem gesturus. Noui enim ad eò iustam æquamque Ambrosij esse sententiã, ut non metu potestatis Imperatoriæ sit legem diuinam violaturus. Verum cum instaret Ruffinus, pollicereturque se Ambrosio persuasurum, Imperator iubet properè abire. ipseque, falsa spe inductus, & Ruffini confusus promissis, paulò post sequitur.

S. Ambrosij
egregia li-
bertas.

Ut primùm autem Ruffinum diuus vidit Ambrosius, Videris mihi, inquit, Ruffine canum impudentiam imitari? nam tamen tuo suasu tam crudelis facta est cædes, tu tamen ita perficisti os, ut nec pudeat, nec pigeat tanta rabie contra imaginem Dei insanuisse. Vbi verò Ruffinus obnixè eum orauerat, dixeratque Imperatorem breui eo venturum, sanctus Ambrosius diuino zelo accensus, Ego, inquit, Ruffine prædico me illum ab introitu sacri vestibuli prohibiturum. Quòd si imperiũ mutarit in tyrannidẽ, eadem lubens equidem excipiam. Quibus auditis, Ruffinus Imperatori per internunciũ significat, hortaturque ut maneat in palatio. Quæ cum Imperator in medio foro accepisset, Eo, inquit, illuc nihilominus, quò iustas debitasque contumelias subeam. Vbi verò ad sacros templi parietes aduenit, non ingreditur in templum ille quidem, sed ad Episcopum, qui in edicula saluatoria sedebat, accedens, obsecrat ut vincula sibi soluat. At Ambrosius eius aduentum dixit esse tyrannicum, eumque ipsum contra Deum insanire, & illius leges proterere. Tum Imperator, Non obstinato animo, inquit, leges sanctitas impugno, neque sacra vestibula per nefas introire cupio: sed oro, ut mihi soluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui est Dominus omnium, & nõ mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum suorum poeniteat, patefecit. Cui Ambrosius, Quam tu, inquit, poenitentiam post tam graue scelus admissum ostendis? Quæ medicamenta ad vulnera tam difficilia curatu sananda adhibuisti? Tuum est, inquit Imperator, medicamenta ostendere, eaque temperare, & vulnera, quæ agris curantur, obligare: meum autem, quæ sunt adhibita, accipere. Tum diuus Ambrosius, Quoniam, inquit, iracundiã permisisti iudicium, & nõ recte rationi, sed animo irato obsecutus sententiam pronunciaſti, conscribe legem, qua deinceps sententiæ per iracundiã pronunciae irritæ sint & nullius momenti: cognitionesque causarum de cæde, & publicatione bonorum ad triginta dies scriptis prodita maneat, vti recta ratione de illis iudicium des. Atque diebus illis confectis, qui decreta illa scripserint, mandata tua tibi ostendant. Ac tum quidem compressa iracundiã, ratione sola causam expendens, inquires in decreta, & ita perspicies iniqua ne sint, an æqua. Quòd si iniqua deprehenderis, certum est ea decreta scriptis mandata te dilaceraturum: sin æqua, confirmaturum, sicque manifestò intellecturum, numero dierum interiectarum, nihil de autoritate decretorum rectè sancitorum omninò detractum esse.

Obserua
tanti Impe-
ratoris infi-
gnẽ humi-
litem.

Istud consilium Imperator, quoniam prudentissimum esse censebat, libenter amplexatus, iubet extemplò legem cõscribi, suaque subscriptione confirmat. Quare confecta, diuus Ambrosius eius vincula soluit. Itaque Imperator fidelissimus in sanctum templum ingressus, non stans Dominum precatus est, neque genibus flexis: sed pronus humi abiectus, versum illum Dauidis recitauit: Adhæsit pavimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum, atque capillum manibus lacerans, frõntem ferire, lachrymarum guttis solum rigare, veniamque supplex petere cepit. Vbi autem tempus postulauit, ut dona sacra mensæ offerret, surgit, atque non minorem lachrymarum vim, quàm antea, effundens, in sanctuarium ingressus est. Cum verò dona, vti solebat, obtulisset, intus prope cancellos mansit. At rursus magnus ille Ambrosius non contieuit quidem, sed locorum differentiam eum docuit: ac primùm sciscitatur, ecqua re egeret, & cum respondisset Imperator, se expectare diuinorum mysteriorum perceptionem, significauit illi per primarium diaconum, qui ei ministrabat, ad loca interiora solis sacerdotibus aditum patere, eademque alijs omnibus

Item publi-
cam poeni-
tentiam, &
eximia vir-
tutem.
Psal. 118.

inac-

inaccessa esse, nec debere tangi. Iubet igitur, ut exeat, & cum reliquis laicis consistat. Nam purpura, inquit, Imperatores, non sacerdotes efficit. Quam admonitionem itidem excepit lubens Imperator fidelissimus, responditque se non animi confidentia inductum, mansisse intra cancellos, sed hanc consuetudinem Constantinopoli didicisse. Quare habeo, inquit, etiam pro hac medicina gratiam. Tantis & tam eximijs virtutis ornamentis enituit, tum Episcopus, tum Imperator. Vtrunque enim admiror, alterum propter ingenuam loquendi libertatem, alterum propter facilem obedientiam. & illum propter diuini zeli ardorem, hunc autem propter synceram fidem. Imperator autem pietatis precepta, quae ab illustri illo Episcopo didicerat, etiam cum reuertisset Constantinopolim, obseruauit. Nam cum diuino quodam festo ad templum denud veniret, statim ut dona sacrae mensae obtulerat, exiuit. Atque cum Nectarius, qui id temporis illius ecclesiae antistes fuit, rogaret cur non maneret intus, gemens inquit: Aegre tandem didici, quid inter Imperatorem interfit & Episcopum: aegre tandem reperi veritatis magistrum. Nam solum Ambrosium noui Episcopum, dignum eo nomine. Tantum commodi reprehensio, a viro virtute praestanti adhibita, secum appor-
tare solet.

Purpura Imperatores facit, non sacerdotes.

Idem Theodoretus lib. 4. cap. 6. Historiae Ecclesiasticae: Paucis post diebus, inquit, cum D. Ambrosius valde liberè apud Imperatorem (Valentinianum seniore) verba faceret, resque nonnullas tanquam minis rectè a magistratibus administratas coargueret, respondit Imperator: Noui iam pridem tuam in loquendo libertatem qua exploratè cognita, non modo non tuae in Episcopum ordinationi restiti, verum etiam suffragatus sum. Quare sicut diuina praescribit lex, nostrorum animorum erratis medicinam facito.

Ex Epistola 32. libri 5. ipsius beati Ambrosij, ad Valentinianum Imperatorem.

DAlmatius me tribunus & notarius mandato, ut allegauit, clementiae conuenit tuae, postulans ut & ipse iudices legerem, sicut elegisset Auxentius: nec tamen expressit eorum nomina, qui fuerant postulati: sed id addidit, quod in consistorio esset futura certatio, arbitro pietatis iudicio tuae. Cui rei respondeo, ut arbitror, competenter: nec quisquam contumacè iudicare me debet, cum hoc assera, quod auguste memoriae pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei vel ecclesiastici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Haec enim verba rescripti sunt: hoc est, sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiam si alius quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondit clementiae tuae? Ille qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilem? Nisi forte vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cuius & fides confessionis constantia probata est, & sapientia meliorata reipublicae profectibus praedicatur. Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, ut sacerdotalis iuris sumus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipse alijs putè esse credendum? Si docendus est Episcopus a laico, quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat a laico. At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retragemus, quis est qui abnuat, in causa fidei, in causa, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Eris, Deo fauente, etiam senectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis ius sacerdotale substernit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris aui dicebat: Non est meum iudicare inter Episcopos: tua nunc dicit clementia, Ego debeo iudicare? Item infra eadem Epistola: Si conferendum est de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino, augustae memoriae principe, qui nullas leges ante praemisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus &c.

Iudices in causa fidei qui sint.

Vide sancti viri constantiam.

In Concilio Niceno.

Item ex eiusdem Oratione ad Mediolanenses in Auxentium.

Video vos praeter solitum subito esse turbatos, atque asseruantes me. Miror quid hoc sit, nisi forte quia per tribunos me vidistis aut audistis Imperiali mandato esse conuentum, ut quod vellem abirem hinc, & si qui velent, sequendi potestatem haberent. Metuistis ergo ne ecclesiam desererem,

Non vult
deferere ec-
clesiam suā
licet iussus
ab Impera-
tore.

Non terre-
tur vilis pe-
riculis.

3. Reg. 21.

defererem, & dum saluti meae timeo, vos relinquerem? Sed quid & ipse mandauerim, potuistis aduertere? deferendae ecclesiae mihi voluntatem subesse non posse, quia plus Dominum mundi, quam seculi huius Imperatorem timerem. Sanè si me vis aliqua abduceret ab ecclesia, carnem meam exturbari posse, non mentem. Paratum me esse, ut si ille faceret, quod solet esse regiae potestatis, ego subirem quod sacerdotis esse confuevit. Quid ergo turbamini? Volens nunquam vos deferam, coactus repugnare non noui. Dolere potero, potero flere, potero gemere: aduersus arma, milites, Gothos quoque, lachrymae meae arma sunt: talia enim munimenta sunt sacerdotis: aliter nec debeo nec possum resistere. Fugere autem & relinquere ecclesiam non soleo, nè quis grauioris poenae metu factum interpretetur. Scitis & vos ipsi, quod Imperatoribus soleam deferre, non cedere: supplicijs me libenter offerre, nec metuere quae parantur. Vtinam essem securus, quod ecclesia haereticis minimè traderetur, ad palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret sacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quam in ecclesia. Causam fidei in ecclesia agendam quis abnuat? Circumfusi milites, armorum strepitus, quibus vallata est ecclesia, fidem non terrent meam, sed mentem exagitant, nè dum me tenetis, perniciosum aliquid vestrae oborietur salutis. Ego enim iam didici non timere, sed vobis timere plus cepti. Item infra: Non metuuit arma, non Barbaros, qui mortem non timet, qui nulla carnis voluptate retinetur, & post multa: Si Nabuthae vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixi enim cõuentus. Absit à me, ut tradam Christi hereditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Christi hereditatem: Sed & hoc addidit: Absit, ut tradam hereditatem patrum, hoc est, hereditatem Dionysij, qui in exilio in causa fidei defunctus est: hereditatem Eustorgij confessoris, hereditatem Myroclis, atque omnium retro fidelium Episcoporum. Respondi ego quod sacerdotis est: quod Imperatoris est, faciat Imperator. Prius est, ut animam mihi, quam fidem auferat.

Ex Epistola 33. eiusdem lib. 5. ad Marcellinam sororem suam.

Nō vult Ar-
rianis per-
mittere ba-
silicam.

Matth. 22.

Ecclesiae he-
reticorum,
adultera.

Conuenerunt ipse à Comitibus & tribunis, ut basilicae fieret matura traditio, militibus Imperatorem iure suo uti, eò quod in potestate eius essent omnia. Respondi, si à me peteret quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum, me non refragaturum: quanquam omnia quae mea sunt, essent pauperum: verum ea quae diuina, Imperatoriae potestati non esse subiecta. Si patrimonium petitur, inuadite: si corpus, occurrat. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati est mihi. Non ego me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans, sed pro altaribus gratius immolabor. Et infra: Mandatur denique: Trade basilicam: respondeo: Nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere Imperator eripedit. Domum priuati nullo potes iure temerare, domum Dei existimas auferendam? Allegatur: Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo: Noli te grauare Imperator, ut putes te in ea, quae diuina sunt, Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus, scriptum est: Quae Dei Deo, quae Caesaris Caesari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesia. Publicorum tibi moenium ius commissum est, non sacrorum. Iterum dicitur mandasse: Debeo & ego vnam basilicam habere, respondi: Non tibi licet illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim, quae non est legitimo Christi coniugio copulata. Et infra: Denique etiam speciali expressione Calligonus praepositus cubiculi mandare mihi ausus est: Me viuo tu contemnis Valentinianum? Caput tibi tollo. Respondi: Deus permittat tibi, ut impleas quod minaris. Ego enim patiar quod Episcopi, tu facies quod spadonis. Atque vtinam Dominus auertat eos ab Ecclesia, & in me omnia sua tela conuertant, meo sanguine sitim suam expleant.

DE S. ISIDORO EPISCOPO.
VITA BEATI ISIDORI HISPALENSIS
 EPISCOPI, PER B. BRAVLIVM CAESARAVGVSTA-
num antistitem descripta.

541

Habetur in
 fine operis
 eiusdē Isi-
 dori de Vi-
 ris illustri-
 bus.

4. Aprilis.

Isidorus vir egregius, Hispalensis ecclesie episcopus, Leandri episcopi successor & germanus, floruit a tempore Mauritij Imperatoris & Recaredi regis, in quo quicquam sibi antiquitas vendicavit: immo vero tempus antiquitatis in eo scientiam imaginavit: vir in omni genere locutionis famatus & peritus, doctusque qualitate sermonis existens & apertus. Congrua vero opportunitate loci, incomparabiliter eloquentia clarus. Iam vero quantus sapientia fuerit, ex eius diuersis studijs & elaboratis opusculis perfacile prudens intelligere potest. Denique de his, quae ad nostram notitiam peruenerunt, ista commemorabo:

Edidit enim libros Differentiarum duos, quibus subtili discretione ea, quae confuse vsu preferuntur, sensu discreuit. Prooemiorum librum vnum, in quo quid quisque sanctae scripturae liber contineat, breui subnotatione distinxit. De ortu & obitu patrum, in quo gesta dignitatemque & mortem eorum atque sepulturam sententia breuitate subnotauit. Ad germanum suum Fulgentium Astigitanum episcopum, Officiorum libros duos, in quibus originem officiorum, cum vnumquodque in Ecclesia Dei agatur tempore suo, non sine maiorum autoritate elicit. Synonymorum libros duos, in quibus ad consolationem animi, & ad spem percipiendam venia, intercedente rationis exhortatione erexit. De natura rerum ad Sisebutum Regem, vnum, in quo tam de Ecclesiasticorum doctorum, quam etiam de Philosophorum indagine, obscura quaedam de electione absoluit. De Numeris librum vnum, in quo Arithmetica, propter numeros ecclesiasticis scripturis insertos, & ex parte tetigit disciplinam. De nominibus Legis & Euangeliorum librum vnum, in quo ostendit quid memoratae personae mysterialiter significant. De haeresibus librum vnum, in quo Maiorum secutus exempla, breuitate qua potuit, diffusa collegit. Sententiarum libros tres, quos floribus ex libris Papae Gregorij Moraliibus decorauit. Chronicorum a principio mundi vsque ad tempus suum, librum vnum, nimia breuitate collectum. Contra Iudeos, postulate Florentia germana sua, proposito virgine, libros duos, in quibus omnia, quae fides Catholica credit & legit, etiam prophetarum testimonijs approbauit. De viris illustribus librum vnum, cui nos ista subiungimus. Monasticae regulae librum vnum, quam pro patriae vsu & inualidorum animis decentissime temperauit. De origine Gotthorum, & regno Sueduorum, & etiam Vandalorum historiae librum vnum. Quaestionum libros duos: quos qui legit, veterum tractatorum multam suppellectilem recognoscit. Etymologiarum codicem nimiae magnitudinis, distinctum ab eo titulis, non libris: quem quia rogatu meo fecit, ego in viginti libris diuisi: quos omnes omnimoda philosophiae repletos, quisquis crebra meditatione perlegerit, non ignorabit diuinarum humanarumque rerum scientiam. Et merito: est enim ibi redundans diuersarum artium elegantia, vbi quaecunque fert scribi, restricta collegit.

Scripta S.
 Isidori.

Regulae mon-
 asticae scri-
 pt.

Sunt autem alia huius viri opuscula multa in Ecclesia Dei cum ornamento inscripta. Quem Deus post tot defectus Hispaniae nouissimis temporibus suscitans, credo ad restauranda antiquorum monumenta, ne vsquequaquam ruficitate veterasceremus, quasi quandam lucem apposuit destinari, cui non immerito illud philosophicum a nobis appropriatur: Nos, inquit, in nostra vrbe peregrinantes, errantesque quasi hospites, tui libri tanquam domum reduxerunt, vt possimus aliquando, qui & vbi essemus, agnoscere. Tu autem patriae in descriptione temporum & sacrorum vitis sacerdotum, tu domesticam publicam disciplinam, tu sedium, regionum, locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti.

Quanto vero flumine eloquentiae, & quot iaculis diuinarum scripturarum seu patrum testimonijs, Acephalitarum haeresim confuderit, synodalia gesta, coram eo specialiter acta, declarant, quae contra Gregorium, praefatae haeresis antistitem, eam asserunt veritatem. Obijt temporibus Heraclij Imperatoris, & Christianissimi Scintillani Regis, summa doctrina praestantior cunctis, & copiosior operibus charitatis.

Acephalo-
 rum haeresim
 oppugna-
 uit.

Zz

VITA